

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декана факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

“ ” 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОГРАФІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

рівень вищої освіти	<u>магістр</u>
галузь знань	<u>С. Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u>
спеціальність	<u>С6. Географія та регіональні студії</u>
освітня програма	<u>«Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»</u>
вид дисципліни	<u>вибіркова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Людмила КЛЮЧКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Географічне краєзнавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю С6. Географія та регіональні студії, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів цілісної системи знань про об'єкт, предмет, завдання та методи географічного краєзнавства, розвиток умінь і навичок комплексного вивчення природних, соціально-економічних та культурно-історичних особливостей рідного краю, а також підготовка до практичного застосування краєзнавчих знань у навчальній, науковій та туристично-рекреаційній діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- надати знання про об'єкт, предмет, завдання та методологічні засади географічного краєзнавства;
- сформувати уявлення про історичні етапи розвитку краєзнавчих досліджень в Україні та світі;
- ознайомити студентів з методами та прийомами організації краєзнавчо-географічних досліджень на місцевості;
- розвинути вміння досліджувати природні умови й ресурси рідного краю;
- навчити аналізувати демографічні процеси, соціально-економічні об'єкти та історико-культурну спадщину своєї місцевості;
- сприяти формуванню навичок картографування, опису та класифікації краєзнавчих об'єктів;
- розвинути здатність до комплексної оцінки геопросторової організації краєзнавчо-туристичного комплексу території;
- сформувати практичні компетентності щодо використання краєзнавчих знань у професійній, освітній та туристично-рекреаційній діяльності.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
вибіркова	
денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки:	
1-й	-
Семестр	
2-й	-
Леції	
8 год.	-
Практичні	
16 год.	-
Лабораторні	

0 год.	
Самостійна робота	
66 год.	-
Індивідуальні завдання	
не передбачено	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Загальні компетентності (ЗК): Здатність використовувати основні методи наукового пошуку; планувати й організовувати дослідження за прикладною тематикою в освітній та географічній галузях, узагальнювати отримані результати, оформлювати і презентувати наукові здобутки відповідно до чинних вимог (здатність до навчання впродовж життя). Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, бути сучасно освіченим, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя (здатність до навчання впродовж життя).

Спеціальні (предметні) компетентності (ПК): Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію збалансованого розвитку людства. Здатність застосовувати професійні знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів; орієнтуватися в світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення й актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності (предметно-методична компетентність; здатність до навчання впродовж життя). Здатність розуміти та пояснювати особливості природних компонентів і об'єктів у сферах географічної оболонки, взаємозв'язки в ландшафтах; пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів і форм організації життя людей у світі, регіонах, країнах. Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати й пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України, її окремих адміністративних одиниць. Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю. Здатність організовувати та проводити краєзнавчо-туристичну діяльність (організаційна компетентність). Здатність проводити комплексний географічний аналіз соціально-економічних об'єктів і процесів на різних рівнях просторової організації.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Програмні результати навчання (ПР): Знає та розуміє спеціалізовані концептуальні знання, основні теоретико-методологічні проблеми географії, підприємницької діяльності та краєзнавства, теорії освіти, передових психолого-педагогічних технологій на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи. Пояснює зміни, які відбуваються в географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює

наслідки й детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства. Застосовує поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії. Розуміє та характеризує сутність, класифікацію, чинники, закономірності розвитку глобальних фізико-географічних та суспільно-просторових процесів, глобальних проблем людства. Формує в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій. Самостійно збирає, обробляє, аналізує і систематизує наукову, науково-популярну та технічну інформацію з різних джерел під час проведення профільних досліджень; обґрунтовує доцільність її використання у наукових дослідженнях та на уроках географії. Самостійно здійснює фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої роботи. Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (зокрема інформаційно-комунікаційні технології). Дотримується сам (зокрема під час практик) та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю. Здійснює організацію краєзнавчої роботи в освітніх закладах різного типу.

студенти повинні знати:

- понятійний, категоріальний апарат та основні смислові значення географічного краєзнавства;
- історію виникнення та закономірності розвитку географічного краєзнавства;
- програму вивчення рідного краю;
- типові плани вивчення природних та соціально-економічних географо-краєзнавчих об'єктів;
- характерні риси ландшафтів рідного краю;
- особливості історії заселення рідного краю;
- особливості соціально-економічного розвитку краю.

студенти повинні вміти:

- працювати з краєзнавчою документацією,
- збирати, обробляти, зберігати та застосовувати географо-краєзнавчу інформацію;
- визначати стан вивчення рідного краю та ролі місцевих краєзнавців у розвитку краєзнавчих досліджень;
- складати типовий план вивчення краю в цілому та окремих географічних краєзнавчих об'єктів;
- розробляти програму і методику вивчення конкретних географо-краєзнавчих об'єктів;
- проводити географо-краєзнавчі дослідження своєї місцевості;

- аналізувати особливості природи рідного краю та проблем охорони;
- визначати основні етапи історії заселення рідного краю та проблеми сучасної демографічної ситуації;
- характеризувати особливості розвитку економіки рідного краю;
- визначати туристсько-краєзнавчі можливості рідного краю.

1.8. Пререквізити: здобувачі повинні мати базові знання з суспільної географії, регіонального розвитку; розуміння просторових процесів і факторів конкурентоспроможності територій; навички роботи з науковими джерелами, статистичною та картографічною інформацією. Наявність цих знань і вмінь підтверджується результатами ЄВІ.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Географічне краєзнавство: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади. Історичні аспекти розвитку географічного краєзнавства. Сутність географічного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Місце географічного краєзнавства в системі національного краєзнавства. Об'єкт і предмет географічного краєзнавства. Зміст географічного краєзнавства. Структура географічного краєзнавства та методики його викладання й організаційні форми. Основні джерела і методи дослідження. Зв'язки географічного краєзнавства та методики його викладання з іншими науками. Функції географічного краєзнавства. Завдання географічного краєзнавства на сучасному етапі. Етапи еволюції географічного краєзнавства: витоки (зародження), становлення, утвердження.

Тема 2. Методи та організація географо-краєзнавчих досліджень на місцевості. Географо-краєзнавча робота в системі шкільної географічної освіти. Підходи та прийоми вивчення своєї місцевості. Напрями вивчення рідного краю. Основні форми туристсько-краєзнавчої роботи. Методи досліджень. Основні етапи та організація дослідження своєї місцевості. Типові програми вивчення краю. Дослідження на місцевості: геологічні, гідрогеологічні, геоморфологічні, метеорологічні, гідрологічні, ґрунтові, геоботанічні, зоогеографічні, фенологічні дослідження, дослідження природно-територіальних комплексів.

Тема 3. Вивчення природних географо-краєзнавчих об'єктів своєї місцевості. Географічне положення. Природні умови і ресурси. Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Клімат і внутрішні води. Ґрунти, рослинність і тваринний світ. Природні комплекси (ландшафти). Еколого-географічні проблеми своєї місцевості. Вивчення проблем охорони природи краю.

Тема 4. Вивчення сучасної демографічної ситуації та історико-культурних об'єктів своєї місцевості. Вивчення історико-географічних особливостей формування території. Вивчення історії заселення краю та проблеми сучасної демографічної ситуації. Вивчення особливостей формування розселення населення та його національного складу. Вивчення освітньо-культурного комплексу своєї місцевості. Вивчення культури та мистецтва краю. Вивчення пам'яток архітектури. Топонімічні краєзнавчі дослідження.

Тема 5. Вивчення соціально-економічних об'єктів своєї місцевості. Вивчення

основних етапів розвитку господарства рідного краю. Програма дослідження сучасного стану розвитку господарства: промислові підприємства, колективні та індивідуальні господарства та ін. Вивчення промисловості: назва і місце знаходження підприємства; історія і причини його виникнення в даному населеному пункті; динаміка виробництва продукції та її асортимент; чисельність зайнятих в основному і допоміжних виробництвах; ефективність і рентабельність виробництва; основні і допоміжні види сировини; відходи виробництва та їх використання; проблеми і перспективи розвитку. Вивчення сільського господарства: назва господарства, час його виникнення та зміни, що сталися після його заснування; географічне положення відносно найближчих міст і шляхів сполучення; загальну кількість, склад і розселення населення, забезпеченість трудовими ресурсами та їх використання; загальні відомості про механізацію, агротехніку, організаційну структуру і спеціалізацію виробництва; основні дані про розвиток тваринництва і рослинництва; дані про прибуток і рентабельність господарства і перспективи його розвитку.

Тема 6. Особливості геопросторової організації краєзнавчо-туристичного комплексу рідного краю. Оцінка рекреаційних ресурсів області. Особливості природи та населення в межах адміністративних одиниць регіону. Компонентна структура територіально-рекреаційного комплексу регіону. Розвиток сучасних видів туризму: пізнавальний, (культурно-розважальний), діловий, етнічний, релігійний, спортивний, рекреаційний туризм, навчальний та екологічний туризм. Розвиток зеленого та сільського туризму в регіоні. Кластеризація туристсько-рекреаційного комплексу. Об'єкти природно-заповідного фонду області: біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендрологічні парки. Історико-культурні туристичні ресурси. Музеї. Пам'ятки архітектури: оборонні споруди, культові та світські. Пам'ятки монументального мистецтва. Пам'ятки та пам'ятні місця історичних подій. Пам'ятки видатним людям.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Географічне краєзнавство: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади. Історичні аспекти розвитку географічного краєзнавства.	14	1	2			11						
Тема 2. Методи та організація географо-краєзнавчих досліджень на місцевості.	14	1	2			11						
Тема 3. Вивчення природних географо-краєзнавчих об'єктів своєї місцевості	14	1	2			11						

Тема 4. Вивчення сучасної демографічної ситуації та історико-культурних об'єктів своєї місцевості.	14	1	2			11						
Тема 5. Вивчення соціально-економічних об'єктів своєї місцевості. Вивчення основних етапів розвитку господарства рідного краю.	17	2	4			11						
Тема 6. Особливості геопросторової організації краєзнавчо-туристичного комплексу рідного краю.	17	2	4			11						
Всього	90	8	16			66						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН
1.	Сутність та історичні етапи розвитку географічного краєзнавства.	2
2.	Організація вивчення рідного краю.	2
3.	Дослідження природних географо-краєзнавчих об'єктів своєї місцевості (рельєф, клімат, води, ґрунти, рослинність, тваринний світ).	2
4.	Аналіз демографічної ситуації та характеристика історико-культурних об'єктів рідного краю.	2
5.	Вивчення соціально-економічних об'єктів своєї місцевості та етапів розвитку господарства рідного краю.	4
6.	Дослідження особливостей геопросторової організації краєзнавчо-туристичного комплексу рідного краю.	4
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН
1.	Розглянути наукові підходи до визначення сутності географічного краєзнавства. Підготувати повідомлення про внесок українських і зарубіжних вчених у розвиток краєзнавства. Скласти хронологічну таблицю основних етапів розвитку географічного краєзнавства.	11
2.	Розглянути класифікації методів краєзнавчих досліджень. Проаналізувати та навести приклади польових географо-краєзнавчих експедицій. Розробити план організації дослідження рідного краю.	11
3.	Скласти фізико-географічну характеристику своєї місцевості. Охарактеризувати особливості клімату та рельєфу території. Побудувати картосхему з природними об'єктами рідного краю.	11
4.	Проаналізувати демографічні показники (чисельність, динаміку, статеву-вікову структуру населення). Охарактеризувати історико-культурні пам'ятки рідного краю. Підготувати презентацію на тему «Історико-культурна спадщина моєї місцевості».	11

5.	Охарактеризувати структуру господарства та основні види економічної діяльності регіону. Розглянути основні етапи розвитку промисловості й сільського господарства рідного краю. Скласти аналітичну довідку про сучасний стан економіки території.	11
6.	Проаналізувати туристично-рекреаційні ресурси своєї місцевості. Створити схеми (карти) краєзнавчо-туристичних маршрутів. Підготувати есе «Туристичний потенціал рідного краю та шляхи його розвитку».	11
Разом		66

Примітка: При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни.

6. Індивідуальне завдання

(програмою не передбачено)

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи.

У разі подовження воєнного стану, пов'язаного зі збройною агресією проти України, та обумовленою цим складною безпековою ситуацією в Харківській області та місті Харків заняття проводяться дистанційно в форматі відеоконференції (платформи Zoom, Google Meet – на вибір студентів і з урахуванням обмеженості використання платформ). Консультації індивідуальні та групові відбуваються з використанням месенджерів.

8. Методи контролю

- усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- обговорення та дискусія,
- перевірка практичних робіт;
- поточний та підсумковий письмовий контроль в Moodle.

Курс «Географічне краєзнавство» створений і відкритий для студентів на навчальній платформі Moodle. Всі види контролю проводяться й оцінюються на цій платформі.

Підсумкова (залікова) контрольна робота проводиться в письмовій формі. У разі проведення заліку в дистанційній формі використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції. Використовуються технічні і програмні засоби, які дозволяють забезпечити аудіо- і відеофіксацію.

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, всі контрольні заходи мають проводитися з обов'язковим дотриманням студентами вимог академічної доброчесності. Якщо академічну недоброчесність виявлено при проведенні поточної або підсумкової (залікової) контрольних робіт, то оцінка за виконання роботи має бути знижена до 0 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Підсумкова (залікова) робота	Сума
Практичні роботи										
ПЗ 1	ПЗ 2	ПЗ 3	ПЗ 4	ПЗ 5	ПЗ 6					
5	7	7	7	7	7	20	60	40	100	

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

ПЗ 1, ПЗ 2, ... – практичне заняття Практичне заняття 1– 5 балів:

- доповіді за темами – 3 бали;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 2 бали.

Максимальну кількість балів (5 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (3-4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1-2 бали). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Практичне заняття 2-6 – 7 балів:

- доповіді за темами – 5 балів;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 2 бали.

Максимальну кількість балів (7 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (6-4 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (3 - 1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали. Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Високі бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання. Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Здобуття неформальної освіти за даною навчальною дисципліною не передбачено.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Жванко Л. М. Краєзнавство: Конспект лекцій. Харк. нац.. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 163 с.
2. Костриця М. Ю. Українське географічне краєзнавство: історія, методологія, перспективи концептуального синтезу / М. Ю. Костриця. – Житомир: Косенко, 2006. – 444 с.
3. Костриця М. Ю. Географічне краєзнавство України: теоретико-методологічні засади, історія, практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. геогр. наук: спец. 11.00.13 – історія географії / М. Ю. Костриця. – К., 2007. – 51 с.
4. Костриця М. Географічне краєзнавство: Поступ у III тисячоліття // Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2002. - № 2. - С 5-7.
5. Основи суспільної географії: курс лекцій / уклад.: Заячук О. Г., О-753 Чубрей О. С. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 128 с.
6. Туристське краєзнавство: навчальний посібник / М. М. Покогодна, Л. Д. Божко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 310 с.
7. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв – Одеса: Астропринт, 2009. – 569 с.
8. Чернов Б. О. Географічне краєзнавство: теоретико-методологічна сутність. Український географічний журнал. Вип. 1 (101), 2018. С. 63-68.
9. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій – Львів, 2003. – 360 с.
10. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.

Допоміжна література:

1. Бугрій В. С. Проблема визначення вихідних понять теорії шкільного краєзнавства / В. С. Бугрій // Філософія науки: традиції та інновації, 2014, № 2 (10) – С. 106 – 113.
2. Бугрій В. С. Шкільне краєзнавство в Україні (друга половина XX – початок XXI ст.) монографія / В. С. Бугрій. – Суми: МакДен, 2011.
3. Копилець Є. В. Інтегративний потенціал краєзнавчих географічних досліджень учнівської молоді // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. пр. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – Вип. 24. – С. 53-

57.

4. Костриця М. Ю. Витоки географічного краєзнавства в Україні // Географія та основи економіки в школі. – 2000. – № 1.- С.31-32. – № 2. – С. 34-35.
5. Корнеєв О. В. Розвиток географічного краєзнавства в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 3. – С. 42-45.
6. Манько І. В. Реалізація краєзнавчого принципу в урочній та позакласній роботі з географії.- Кривий Ріг, 2009. – 36 с.
7. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання, 2003.
8. Обозний В.В. Краєзнавство: Навч. посібник-практикум / В.В. Обозний – Вид. 2-ге, доп. – К.: Науковий світ, 2004.
9. Олішевська Ю. А. Основи краєзнавства: навчально-методичний посібник./ Ю. А. Олішевська. - К., 2011. 1
10. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник / В. С. Прокопчук. Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – К., Кам'янець-Подільський: Кондор, 2010.
11. Рудницька Н. Ю. Використання вчителями краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі: історико-педагогічний аспект / Н. Ю. Рудницька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2003. – Вип.12 – С. 230-233.
12. Стойкова М. М. Краєзнавчий підхід у викладанні географії //Географія. – Х.: Основа, 2009. – №1. – С.17-19
13. Шищенко П. Г. Сутність географічного краєзнавства / П. Г. Шищенко //Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – № 42. – С. 1-2.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <https://stat.gov.ua/uk>
2. Міністерство розвитку громад та територій України: офіційний вебсайт. URL: <https://mindev.gov.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : електронні ресурси. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Національний атлас України: електронна версія. URL: <http://wdc.org.ua/atlas>
5. Публічна кадастрова карта України. URL: <https://kadastrava-karta.com.ua/>
6. OpenStreetMap: відкриті картографічні дані. URL: <https://openstreetmap.org.ua/>
7. Інститут географії Національної академії наук України : офіційний сайт. URL: <https://igu.org.ua>
8. Енциклопедія сучасної України: електронне видання. URL: <https://esu.com.ua>
9. Історична правда: інформаційно-просвітницький ресурс. URL:

<https://www.istpravda.com.ua>

10. Портал «Музеї України онлайн». URL: <https://museum-portal.com/>